

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК (UDC) 392.51

<https://doi.org/10.21272/starovyna.2022.60.2>

КУХАРЕНКО О. О.

**ПРОЛОГИ Й ЕПІЛОГИ
В ОБРЯДОВІЙ СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ВЕСІЛЛЯ**

Стаття присвячена побудові та дослідженню структури циклу українських весільних обрядів і є своєрідним продовженням публікацій автора, який використовує структурно-функціональний метод для студіювання національної родинної обрядовості.

У процесі дослідження виявилось, що, після поділу обрядів, залишилися зайві епізоди, які не можна віднести до жодного з тих обрядів, біля яких вони перебувають, - ні до сватання, ні до вінчання, ні до приданок. А оскільки такі невраховані епізоди знаходяться на початку довесільного, весільного й післявесільного малих циклів, дослідник пропонує віднести їх до прологів кожного з цих циклів. При цьому три зазначені прологи слід уважати повноцінними обрядами для надання структури більшої стрункості та функціональності.

Перевірка правильності поділу прологів на епізоди здійснена за допомогою п'яти критеріїв членування: новорівневого чи узагальнюючого повтору події, матеріально-духовної метаморфози персонажів сакральної дії, зміни сакрального хронотопа, принципу постійного оновлення та зміни характеру дії. Згідно з останнім критерієм, епізоди, що знаходяться поруч, але не змінюють характер дії, не можуть уважатися окремими епізодами, а лише різновидами одного й того самого епізоду.

Створені таким чином прологи до трьох малих циклів українського весілля зайняли в структурі відповідно перше, восьме та чотирнадцяте місця, а сам цикл із чотирнадцяти обрядів збільшився до сімнадцяти.

У двох із трьох прологів - весільного й післявесільного - відсутні кульмінаційні епізоди. Пролог довесільного циклу одночасно є загальним прологом до всього великого циклу обрядів.

Наявність прологів передбачає необхідність виявлення й епілогів як для великого обрядового циклу, так і кожного з малих циклів. Такими епілогами, за однією версією, можуть уважатися останні обряди в малих циклах - гільце, комора та перезва. А за іншою, епілогами можуть бути кінцеві епізоди вказаних обрядів, що знаходяться після кульмінації. На користь такої версії вказує відсутність кульмінаційних епізодів у двох прологах із трьох.

Але для існування й функціонування структури жоден з варіантів не є важливим, оскільки створена структура не потребує поділу на епілоги, а прологи є важливими з тієї точки зору, щоб включити до неї всі наявні в обрядовому дійстві епізоди.

Ключові слова: українська обрядовість, родинні ритуали, весільний обряд, структурно-функціональний метод, структура українського весілля.

Українська весільна обрядовість є достатньо дослідженою: починаючи від згадування весільних звичаїв у «Повісті врем'яних літ» [10, с. 9-10, 45;

Кухаренко Олександр Олексійович - кандидат філологічних наук, Інститут народознавства НАН України, Харківська державна академія культури (Україна). ORCID: 0000-0001-5421-1004.

13, с. 360] і першого науково-етнографічного опису Григорія Калиновського [3, с. 1-25] та закінчуючи сучасними етнологами, зокрема слід відзначити праці Альберта Байбурина [1, с. 62-88], Марії Маєрчик [11, с. 73-212], Ірини Несен [12, с. 80-185] та ін. Але, не зважаючи на дослідженість проблеми, використання методу структурного аналізу [9, с. 183-207; 14, с. 20-25] та теорії обрядів переходу [2, с. 134-150] відкриває шляхи до отримання нових, часто неочікуваних, наукових результатів.

Актуальність і наукова новизна теми дослідження визначаються поєднанням актуальних тематичних спрямувань: з одного боку - родинні обряди як найстійкіший компонент української традиції, яка потребує вивчення й збереження; з іншого - доцільність впровадження етнологічного підходу в узгодженні з структурно-функціональним методом дослідження, що являє собою прогресивну й результативну методологію студіювання об'єктів національної традиції.

Стаття є своєрідним продовженням попередніх публікацій на тему побудови й дослідження структури циклу весільних обрядів. Структурно-функціональний метод дослідження надає значні перспективи для наукового студіювання національних родинних обрядів, про що свідчать результати попередніх праць автора, присвячених цій проблематиці [4, с. 82-87; 5, с. 36-49].

Визначення прологів і епілогів у структурі циклу весільних обрядів здійснюється після того, коли структура вже створена й дослідник намагається достеменно розібратися, чи всі обрядові дії до неї включені, чи не залишилося неохоплених структурою епізодів?

На необхідність введення структурних прологів указує те, що три малі цикли, на які розподілене весільне дійство [6, с. 5-18; 7, с. 39-45], не здатні включити до власної структури всі наявні обрядові дії. Тому після розкладення обрядів на епізоди виявляється, що при побудові структури були враховані далеко не всі події, котрі утворюють весільний цикл. Приміром, сватання - обряд, яким розпочинається малий цикл довесільних обрядів і великий цикл циклів, указують на те, що певні дійства проводилися до його початку й поза увагою залишилися традиційні явища, які передують обряду сватання; що розкручування сакральної дії починається не з самого обряду, а в деякому часі до нього.

Коли прослідкувати весь великий цикл весільної обрядовості, то можна впевнитися, що певні дії передують початковим обрядам не лише малого довесільного, а також весільного й післявесільного циклів, які залишаються без уваги при достатньо уважному поділі на епізоди. Тому до визнаного базовим розподілу складових доречно додати, що обрядовій дії, котра аналізується, передують вступи (або прологи), які не беруться до уваги в працях інших науковців-попередників, що досліджували обряди весільного циклу. Цілком логічним для подальшого студіювання було б розкласти й ці невраховані в структурі дійства так само на епізоди, як це зроблено з усіма наявними обрядами великого весільного циклу. Такі дії, як уже було продемонстровано, дозволяють розставити елементи на свої місця й пересвідчитися в тому, наскільки вірно вибудована структура циклу весільної обрядовості.

Набір дій, у тому числі й традиційних обрядових, що передують малому довесільному циклу обрядів, включає в себе раду парубка з батьками, похід матері чи іншої родички до батьків потенційної нареченої, гостину в домі батьків дівки та досягнення згоди між двома таборами - командою дівки й командою парубка. Саме вказані дії, на яких слід зупинитися детальніше, мають скласти пролог до циклу весільних обрядів.

Перед тим, як запросити односельців бути сватами й відправити їх до обраниці, парубок мав узгодити цей крок зі своїми батьками. Але навіть тоді, коли рішення не викликало жодних протиріч, батьки не були впевнені, що дівка чи її родина прихильно сприймуть таку пропозицію; тому до батьків дівки йшли мати (мати з дочкою - сестрою парубка, інша родичка чи сваха), аби з'ясувати, що намір парубка стане доречним для іншої сторони. Тут чітко прослідковується наявність двох епізодів:

1. Рада парубка з батьками щодо вибору дівки як потенційної дружини.
2. Мати (сестра, сваха, родичка) парубка йде до батьків дівки.

Наступне за цим дійство включає в себе обов'язкову гостину представників парубка в помешканні дівки та обов'язкові перемовини, в результаті яких, якщо два табори досягають згоди, дається поштовх для подальшої дії в наступних обрядах. У результаті отримуємо ще два епізоди:

3. Гостина представника парубка в батьків дівки.
4. Перемовини (рада) двох таборів.

Необхідно врахувати, що в структурі прологу присутній ключовий епізод перемовин, де має відбутися досягнення згоди та який надає можливість розвиватися подальшим діям, а також сакралізації реальності всередині обряду; чи навпаки - згорнути дію, якщо представники двох таборів не в змозі реалізувати домовленості. Слід визнати, що розкладений таким чином вступ чи пролог за своєю структурою практично нічим не поступається будь-якому іншому обрядові як малого циклу, так і великого циклу циклів. Дії прологу цілком заслуговують на те, щоб бути названими повноцінним обрядом, з якого починається обрядовий цикл і зароджується елемент сакралізації. Тому назвемо його прологом до обрядової дії й у подальшому будемо розглядати як окремий обряд циклу, котрий дає поштовх до дії всім наступним обрядам.

У зв'язку з утворенням у загальній структурі циклу ще одного обряду всі подальші зсуваються на один порядковий номер вперед: сватання тепер буде знаходитися на другій позиції, заручини - на третій, оглядини - на четвертій і т. д.; а пролог на правах початкового обряду отримує перший номер і остаточно його структура має виглядати наступним чином:

- 1.1. Рада парубка з батьками щодо вибору дівки як майбутньої дружини.
- 1.2. Мати (сестра, сваха, родичка) парубка йде до батьків дівки.
- 1.3. Гостина представника парубка в батьків дівки.
- 1.4. Перемовини (рада) двох таборів.

Необхідною умовою поділу на епізоди є врахування п'ятьох ознак, які визначають критерії членування [5, с. 36-49; 8, с. 22-27]. Звірімо, наскільки розподіл на складові прологу відповідає вказаним ознакам. У другому епізоді змінюється *хронотоп*, бо головна дія переноситься в часі й просторі з помешкання парубка до помешкання дівки; відбувається *оновлення*: до дії

залучаються нові персонажі - дівка та її батьки, з'являються нові сюжетні лінії. Четвертий епізод, як і перший, являє собою раду чи перемовини, а це означає, що відбувається *повтор події*.

Останньою ознакою, що очевидно підпадає під критерії членування на епізоди є *зміна характеру дії*. Щодо характеру першого й останнього епізодів - обидва вони відображають домовленості, при цьому не рівнозначні, а домовленості в розвитку, зростанні: якщо в першому епізоді відбувається рада парубка зі своїми батьками, тобто домовленості з представниками одного табору, то в четвертому епізоді до перемовин долучаються дійові особи з команди дівки. Характер дії кожного з чотирьох епізодів можна визначити наступним чином: домовленості - приходи - гостини - домовленості (схематично це виглядає так: $\delta - n - \varepsilon - \delta$). Зі зміною характеру обрядової дії - з домовленостей на прихід, із приходу на гостину, з гостини на домовленості - відбувається зміна епізоду й таким чином отримуємо чотири епізоди з різними за характером діями. Єдина ознака - *соціальна метаморфоза персонажів сакральної дії* - не використана в пролозі, але це ніяк не свідчить про недосконалість указаних критеріїв поділу, оскільки на півтора десятки обрядів, що складають великий весільний цикл, зміни статусів дійових осіб припадають всього тричі та належать обрядам заручин, вінчання й комори.

Пролог великого весільного циклу є своєрідною передумовою до основного обрядового дійства. Оскільки відмова дівчини могла б означати відхилення від майбутньої дії, пролог може не дістати значення сакрального вводу до подальших обрядів. Поруч із цим, пролог (хоча є лише вступом до сакральної дії), в ньому вже відбувається набирання сакральних обертів і сакральної сили для розвитку майбутніх подій; зокрема, в пролозі починається стягування потенційних персонажів.

Після ради парубка з батьками та при досягненні від них згоди стосовно вибору дівки, вже в наступному епізоді відбувається виключення парубка з сакральної дії; на перший план виходить його мати, сваха чи родичка, як головний персонаж другого епізоду. Крім того, долучаються до дії нові персонажі - батьки дівки. Однак парубок присутній не особисто, а як дієве ім'я, як певний генокод, оскільки все, що відбувається в подальшому, робиться від його імені й для задоволення його власних чи соціальних потреб у його особі.

Так у першому й четвертому епізодах парубок із дівкою міняються місцями: якщо в першому він є реальним персонажем, а вона - дієвим ім'ям, яке обговорюється на сімейній раді, то в четвертому - навпаки. Він і вона проходять ситуацію вибору, вибору без власної присутності й участі у виборному процесі; порівнюючи це з музикологічними поняттями, таку зміну можна було б назвати «рухомим контрапунктом».

Перші два епізоди цілком і повністю присвячені вибору: чи влаштує батьків парубка вибрана дівка, чи влаштує парубок дівку та її батьків? Далі проблема вибору або вирішується й більше не постає, або ж (якщо на якомусь етапі учасники не досягають згоди) завершується дійство й наступні обрядові епізоди стають неможливими. А головні персонажі повертаються на вихідні позиції: парубок через певний час зможе засилати сватів до іншої дівки, а

дівка - очікувати пропозиції від іншого парубка. Таким чином, можна стверджувати, що результатом цих епізодів має стати взаємне погодження, яке слід розглядати як ситуативний архетип; функції всіх дійових осіб у прологовій дії в результаті ведуть до одного - досягнення згоди.

Пролог містить не лише довесільний цикл обрядів, а й інші малі цикли, оскільки й там залишаються не враховані в структурі події. Слідуючи логіці, все, що відбувається до обряду вінчання, а саме похід наречених до церкви, участь у церковній службі й повернення кожного до власного помешкання повинне бути визнане, як пролог другого малого циклу весільних обрядів, який виконує ті самі функції, що й попередній пролог, а саме - розкручування сакральної дії, залучення до неї нових персонажів, розширення часопростору й т. і. Являє він досить просту, але традиційну дію, максимально наближену до обрядової, котра, на перший погляд, має розкладатися на п'ять епізодів:

1. Наречена вранці йде до церкви.
2. Наречений також йде до церкви.
3. Участь наречених з парафіянами в церковній службі.
4. Наречена повертається додому.
5. Наречений повертається до себе додому.

Цей пролог, на відміну від попереднього, не має кульмінаційного епізоду, бо складається переважно з одноманітних і аналогічних дій персонажів. Єдиним виключенням є третій епізод участі дійових осіб у церковній службі, його за характером можна було б віднести до пошанування сакрального; інші епізоди цього обряду (1, 2, 4, 5) являють приходи й повернення; схематично п'ять епізодів виглядають так: *n - n - c - n - n*.

Уже відомо, що два епізоди з однаковим характером дії, що стоять поруч, не можуть бути окремими й повноцінними епізодами, вони, або зливаються в один, або є двома різновидами єдиного епізоду [5, с. 39]. У зв'язку з цим маємо три епізоди, перший і останній з яких містять по два різновиди. А оскільки цей обряд у великому циклі тепер знаходиться на восьмій позиції, то його нумерація має такий вигляд:

- 8.1.а. Наречена вранці йде до церкви.
- 8.1.б. Наречений також йде до церкви.
- 8.2. Участь наречених з парафіянами в церковній службі.
- 8.3.а. Наречена повертається додому.
- 8.3.б. Наречений повертається до себе додому.

Показовим тут є те, що до дії залучаються церква (храм, культова будівля) й священник, але це поки що початкове чи поступове залучення, оскільки основну свою роль, місію, покладену на служителя культу й будівлю, вони мають виконати в наступному обряді - вінчанні. Якщо до цього віддзеркалені події з боку нареченого й нареченої проводилися ізольовано, не перетинаючись, то в пролозі весільних дій такий перетин відбувається в церкві, коли, з одного боку, наречена вранці йде до церкви, а з іншого наречений також відправляється до церкви (епізоди 8.1.а та 8.1.б). Названі дії вказують на зміну хронотопа, розширення географії обрядової дії, залучення до неї нових персонажів і в результаті - розгортання сакралізації.

⁴ Тут він йде за учнем і першим біографом Сковороди Михайлом Ковалинським, який писав, що: «... він завжди любив природну мову свою і рідко змушував себе спілкуватися чужоземною мовою» [23, с. 476].

Прологом також слід визнати дії, що відбуваються в понеділок уранці, але не відносяться до обряду приданків, а лише передують йому. Вони мають стати прологом наступного циклу - післявесільного, до якого слід віднести відвідини дřejжками молодої дружини та пригощання її ласощами під час сніданку. Враховуючи, що пролог післявесільного циклу містить лише два епізоди, можна констатувати, що він, як і попередній, не має кульмінаційної події, а, оскільки займає чотирнадцятий порядковий номер у переліку великого циклу весільних обрядів, то виглядає наступним чином:

14.1. Уранці дружки навідують молоду дружину.

14.2. Пригощають її принесеними на сніданок ласощами.

Указані епізоди є цілком самостійними й ніяким чином не відносяться до обряду приданків, коли до помешкання молодого чоловіка приходять гості, коли дружина пече пироги й пригощає ними прийдешніх, коли господарі й гості везуть пироги й курку до батьків молодої дружини. Прихід дружок і пригощання подруги є радше прощанням з уже колишнім членом дівочого колективу, свідченням того, що дівування скінчилося, що вона здійснила остаточний перехід і знаходиться в іншому соціальному статусі - заміжньої жінки.

Таким чином, з'ясувалося, що структура повинна містити три прологи, які відносяться до кожного з малих циклів: пролог довесільного, весільного й післявесільного циклів обрядів; при цьому пролог довесільного циклу одночасно є прологом великого обрядового циклу.

У результаті отримуємо дещо змінену в порівнянні з початковою структуру. У великому весільному циклі до чотирнадцяти обрядів додалося три прологи й загальна кількість номерів тепер нараховує сімнадцять; прологи довесільного, весільного й післявесільного циклів відповідно займають місця, позначені порядковими цифрами 1, 8 і 14; усі три прологи прирівняні й будуть розглядатися як повноцінні обряди. При цьому цикл довесільних обрядів починається з прологу й містить обряди з 1-го до 7-го (пролог, сватання, заручини, оглядини, торочини, бгання короваю, гільце), весільний цикл - 8-13 (пролог, вінчання, викуп молодої, розплітання коси, приїзд молодої, комора), цикл післявесільних обрядів - 14-17 (пролог, приданки, перейма, перезва).

Наявність прологів передбачає й указує на те, що мають існувати також і епілоги, при цьому в такій самій кількості, як у кожному з трьох малих циклів, так і великому циклі циклів. Визначення епілогів має бути пов'язане з композицією й саме місцем знаходження кульмінації в фінальних обрядах кожного циклу, як трьох малих, так і єдиного великого циклу. Зрозуміло, що епілог третього малого циклу збігається з епілогом всього великого циклу; так само, як пролог першого циклу одночасно є прологом великого циклу циклів весільних обрядів.

Визначення епілогів може здійснюватися двома шляхами: якщо брати до уваги, що перший пролог є композиційно довершеним, то відповідно й епілоги, з точки зору композиції, мають бути такими самими. Однак другий і третій прологи не містять кульмінації, а отже не є композиційно довершеними й за логікою такими ж повинні бути епілоги. Згідно з першим твердженням, епілогами слід уважати останні обряди кожного з трьох циклів:

довесільного - гільце, весільного - комору, післявесільного - перезву. Саме таким чином можливо визначити епілоги кожного з малих циклів, а також епілог усього великого циклу циклів.

Але може існувати інший підхід: епілоги мають утворюватися лише завершальними діями останніх обрядів - ті, що відбуваються після кульмінаційного епізоду. У гільці чи дівич-вечорі кульмінаційний епізод - пришивання квітки до шапки нареченого, тоді епілогом є події, котрі відбуваються після цього: загальна вечеря з музиками й танцями, ночування нареченого з дружком у нареченої та їхнє ранкове повернення додому. Епілог весільного обрядового циклу міститься після повернення подружжя з комори: гості йдуть до помешкання батьків дружини, їх там частують, а вони виказують пошану чи зневагу батькам, у залежності від того, довела дочка факт своєї цнотливості чи ні. І останній цикл - цикл післявесільних обрядів - закінчується перезвою, кульмінаційним епізодом якої є похід селом перевдягнених на циганів гостей, а епілогом, як третього циклу, так і всього великого циклу циклів, - повернення ряджених із пійманими курями до помешкання батьків дружини, готування страв та вечеря всіх гостей цього обряду.

Але питання, який шлях обрати для визначення епілогів, є не таким важливим, оскільки їхня чітко визначена наявність у структурі весільних обрядів не є обов'язковою. Створена структура не потребує вказівок на епілоги, тому цілком достатньо зазначити, що вони існують і знаходяться в кінці кожного з малих циклів. Такий підхід для подальшого дослідження розкручування сакральних дій є цілком прийнятним і неупередженим. Також необхідно вказати на важливість і значимість трьох прологів, у яких починається чи відроджується сакралізація реальності після деякої перерви в діях; епілоги ж лише переривають, на певний час припиняють процес сакралізації, щоб відновити його в наступному пролозі.

А ось із трьох прологів найбільш значимим безумовно є перший, оскільки він одночасно належить як малому циклу довесільних обрядів, так і великому циклу циклів; також на його значимість впливає наявність у пролозі кульмінаційного епізоду й довершеність композиції. Схематично прологи й епілоги в структурі весільних обрядів виглядають так:

1. Довесільний цикл обрядів:

ПРОЛОГ ВЕЛИКОГО ЦИКЛУ ЦИКЛІВ (пролог довесільної дії).

Епілог довесільного циклу - обряд дівич-вечора (або його складові епізоди після кульмінації).

2. Весільний цикл обрядів:

Пролог весільної дії.

Епілог весільного циклу - обряд комори (або його частина після кульмінації).

3. Післявесільний цикл обрядів:

Пролог післявесільної дії.

ЕПІЛОГ ВЕЛИКОГО ЦИКЛУ ЦИКЛІВ, що одночасно є епілогом післявесільної дії - цілісний обряд перезви (чи його складова частина після кульмінаційного епізоду).

Можна припустити, що за довгий час існування обряду могло бути достатньо прикладів, коли весілля починалося саме зі сватання, що є цілком

можливим і прийнятним. Але в такому випадку могли відбуватися певні моменти, пов'язані з небажанням когось із табору дівки до шлюбу саме з цим парубком. Тоді старостам могли відмовити, не подати рушників, пригостити гарбузом чи гарбузовою кашею. У цьому випадку обряд сватання вважався таким, що не відбувся чи відбувся невдало, оскільки його результатом стала відмова, а отже подальше розгортання сакральних дій виявилось неможливим. А найголовніше, що основні дійові особи - парубок і дівка - так і не здійснили переходу до наступного статусу й не стали нареченими; це є чи не найголовнішим доказом того, що сакральне розгортання припинилося й подальші обрядові дії стали недосяжними.

Другий і третій прологи - прологи весільного й післявесільного циклу - мають менше значення для побудови структури циклу, ніж перший. Виділення їх в окремі обряди потрібне лише для того, щоб не залишити без уваги кількох епізодів на початку дня весільного в неділю й ранку понеділка, а саме похід нареченої й нареченого на ранкову службу до церкви напередодні обряду вінчання, їхню участь у церковній службі разом із парафіянами й повернення кожного до свого дому; а також прихід колишніх дружок, а тепер - просто представниць дівочої громади, до молодої дружини перед приданками й пригощання її принесеними на сніданок ласощами.

Звичайно, що вказані епізоди можна було б віднести до вінчання й приданків, але цілком очевидним є те, що там вони будуть сприйматися чужорідним тілом у структурі вказаних обрядів. Хоча при бажанні можна наважитися й на такий крок, для структури й її дослідження вказаний поділ не повинен скласти суттєвих перешкод.

У нашому випадку слід домовитися про те, що прологи у весільному й післявесільному циклах необхідно виділити й уважати їх за окремі обряди великого весільного циклу циклів. А всі разом прологи трьох малих циклів мають органічно ввійти до вже існуючої системи й разом утворити структуру великого циклу весільної обрядовості.

1. Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре: структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов. СПб: Наука, 1993. 238 с.

2. Геннеп А. ван. Обряды перехода. Систематическое изучение обрядов / пер. с франц. М.: Восточ. лит-ра, 1999. 198 с.

3. Калиновский Г. И. Описание свадебных украинских простонародных обрядов, в Малой России и в Слободской Украинской губернии, також и в великороссийских слободах, населенных малороссиянами, употребляемых. СПб., 1777. II+25 с.

4. Кухаренко О. О. Дослідження національної обрядовості за допомогою структури весільного циклу // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зап. Рівне: РДГУ. Вип. 23. С. 82-87.

5. Кухаренко О. О. Критерії поділу структури весільних обрядів // Парадигма пізнання: гуманітарні питання. № 8. С. 36-49.

6. Кухаренко О. О. Побудова структури української весільної обрядовості // Парадигма пізнання: гуманітарні питання. Київ, 2016. № 7. С. 5-18.

7. Кухаренко О. О., Кухаренко А. В. Сакральне й профанне в українській весільній обрядовості: вхід до обряду й вихід із нього // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. Маріуполь: МДУ, 2019. Вип. 17. С. 39-45.

8. Кухаренко О. О., Кухаренко А. В. Цілі ритуальних церемоній і визначення характеру дій епізодів у структурі циклу національної весільної обрядовості // Мистецтвознавчі записки:

36. наук. праць. Вип. 35. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2019. С. 22-27.
9. Леви-Строс К. Структурная антропология / пер. с фр. В. В. Иванова. М.: Глав. ред. восточной литературы, 1985. 536 с.
10. Літопис руський: за Іпатським списком / пер. з давньорус. Л. С. Махновця, відп. ред. О. В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1990. XVI+591 с.
11. Маерчик М. С. Ритуал і тіло. Структурно-семантичний аналіз українських обрядів родинного циклу. Київ: Критика, 2011. 326 с.
12. Несен І. І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина XIX - XX ст.) Київ: Центр захисту культ. спадщини від надзвич. ситуацій, 2005. 278 с.
13. Повесть врем'яних літ: літопис (за Іпатським списком) / пер., післяслово, комент. В. В. Яременка. Київ: Рад. письменник, 1990. 558 с.
14. Пропп В. Я. Морфология волшебной сказки. М.: Лабиринт, 2001. 192 с.

References

1. Bajburin A. K. Ritual v tradicionnoj kul'ture: struktorno-semanticheskij analiz vostochnoslavjanskikh obryadov. SPb: Nauka, 1993. 238 s.
2. Genner A. van. Obryady perekhoda. Sistematischeskoe izuchenie obryadov / per. s franc. M.: Vostochn. lit-ra, 1999. 198 s.
3. Kalinovskij G. I. Opisanie svadebnykh ukrainских prostonarodnykh obryadov, v Maloj Rossii i v Slobodskoj Ukrainskoj gubernii, takozh i v velikorossijskikh slobodah, naseleennykh malorossiyanami, upotrebljaemykh. SPb., 1777. II+25 s.
4. Kukhareno O. O. Doslidzhennia natsionalnoi obriadovosti za dopomohoiu struktury vesilnoho tsyklu // Ukrainka kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku: nauk. zap. Rivne: RDHU. Vyp. 23. S. 82-87.
5. Kukhareno O. O. Kryterii podilu struktury vesilnykh obriadiv // Paradyhma piznannia: humanitarni pytannia. № 8. S. 36-49.
6. Kukhareno O. O. Pobudova struktury ukrainkoj vesilnoi obriadovosti // Paradyhma piznannia: humanitarni pytannia. Kyiv, 2016. № 7. S. 5-18.
7. Kukhareno O. O., Kukhareno A. V. Sakralne y profanne v ukrainkoj vesilni obriadovosti: vkhid do obriadu y vykhid iz noho // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Filosofiia, kulturolohiia, sotsiolohiia. Mariupol: MDU, 2019. Vyp. 17. S. 39-45.
8. Kukhareno O. O., Kukhareno A. V. Tsili rytualnykh tseremonii i vyznachennia kharakteru dii epizodiv u strukturi tsyklu natsionalnoi vesilnoi obriadovosti // Mystetstvoznavchi zapysky: Zb. nauk. prats. Vyp. 35. Kyiv: IDEIA PRYNT, 2019. S. 22-27.
9. Levi-Stros K. Strukturnaya antropologiya / per. s fr. V. V. Ivanova. M.: Glav. red. vostochnoj literatury, 1985. 536 s.
10. Litopys ruskyi: za Ipatskym spyskom / per. z davnorus. L. Ye. Makhnovtsia, vidp. red. O. V. Myshanych. Kyiv: Dnipro, 1990. XVI+591 s.
11. Maierchik M. S. Rytual i tilo. Strukturno-semantichnyi analiz ukrainkykh obriadiv rodynnoho tsyklu. Kyiv: Krytyka, 2011. 326 s.
12. Nesen I. I. Vesilnyi rytual Tsentralnoho Polissia: tradytsiina struktura ta reliktovi formy (sередина XIX - XX st.) Kyiv: Tsentr zakhystu kult. spadshchyny vid nadzvyvch. sytuatsii, 2005. 278 s.
13. Povist vremianykh lit : litopys (za Ipatskym spyskom) / per., pisliaslovo, koment. V. V. Yaremenka. Kyiv: Rad. pysmennyk, 1990. 558 s.
14. Propp V. YA. Morfologiya volshebnoj skazki. M.: Labirint, 2001. 192 s.

Kukhareno O. O.

PhD (philology). Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kharkiv State Academy of Culture (Ukraine). ORCID: 0000-0001-5421-1004.

PROLOGUES AND EPILOGUES IN THE RITUAL STRUCTURE OF UKRAINIAN WEDDING

The article is devoted to the construction and study of the structure of the cycle of Ukrainian wedding rites, and it is a kind of continuation of the author's publications, who uses a structural and functional method to study the national family ritualism.

In the course of the study, it turned out that, after the division of rites, there were extra episodes that cannot be attributed to any of the rites in which they occur - neither matchmaking, nor wedding, nor dowry. And since such unaccounted episodes are at the beginning of pre-

wedding, wedding and post-wedding small cycles, the researcher proposes to include them in the prologues of each of these cycles. At the same time, these three prologues should be considered full-fledged rites to give the structure greater harmony and functionality.

The correctness of the division of prologues into episodes is checked using five criteria of division: new-level or generalized repetition of the event, material and spiritual metamorphosis of the characters of sacred action, change of sacred chronotope, the principle of constant renewal and change of character of the action. According to the latter criterion, episodes that are adjacent but do not change the nature of the action cannot be considered as individual episodes, but only as variations of the same episode.

The prologues created in this way for the three small cycles of the Ukrainian wedding took the first, eighth and fourteenth places in the structure, respectively, and the cycle of fourteen rites increased to seventeen.

Two of the three prologues - wedding and post-wedding - have no culminating episodes. The prologue of the pre-wedding cycle is at the same time the general prologue to the whole great cycle of rites.

The presence of prologues implies the need to identify epilogues for both the large ritual cycle and each of the small cycles. Such epilogues, according to one version, can be considered the last rites in small cycles - *hiltse*, *komora* and *perezva*. On the other hand, the epilogues may be the final episodes of the said rites, which are after the culmination. This version is supported by the absence of culmination episodes in two of the three prologues.

But none of the options is important for the existence and functioning of the structure, because the created structure does not need to be divided into epilogues, and prologues are important from the point of view to include all the available episodes in the ritual action.

Key words: Ukrainian rituals, family rituals, wedding ceremony, structural and functional method, structure composition, culmination.